

Stichting Pensioenfonds TNO

11e jaargang
nummer 3
december 2011

Pensioenkrant

Extra Pensioen opbouwen

TOP-fondsen worden aangepast

Verdere flexibilisering

(PENSIOEN)
IN BEWEGING

Personalia Pensioenfonds TNO

Bestuur

Werkgeversleden

Ir. D.Ph. Schmidt voorzitter
Ir. L. Hoedemaker plv. voorzitter
Drs. C.H.M. van Gerven
Mw. mr. I.C. van den Broek

Deelnemersleden

Ir. drs. J.B.M. Louwe secretaris
Drs. F. Phillipson
Drs. J.A. Veltman
Ir. J.W. Vethaak

Pensioengerechtigden

Ir. drs. P.D. van der Koogh
Prof. ir. J. Witteveen

Directie

Drs. J.T. Ruijgrok MBA directeur
Mr. A. van Luijk adjunct directeur

Colofon

De Pensioenkrant is een uitgave van het Pensioenfonds TNO voor deelnemers en pensioengerechtigden.

Redactie/design/fotografie:

mr. Berend H. de Rijk

Redactieadres:

Postbus 7018, 2280 KA, Rijswijk
Telefoon 070 4138602
Telefax 070 4138620
E-mail info@sp.tno.nl

Website: www.pensioenfondstno.nl

Druk: Quantas, Rijswijk

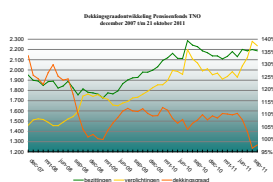
Oplage: 9.500 exemplaren

Rechten

Niets van deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder toestemming van het Pensioenfonds TNO. Aan de inhoud van deze Pensioenkrant kunnen geen rechten worden ontleend.

In dit nummer

* Resultaten bladzijde

* Pensioen aanpassingen

* Aanpassingen AOW

* Open dag

* Pensioenfonds digitaal

* Fondsnieuws 4

* Prepensioneringsdag 14

* Financiële weerbaarheid 14

* Overledenen 15

Van de redactie

Financiële weerbaarheid ...

Wie begint te werken rond zijn drieëntwintigste wil ook nog van zijn pensioen genieten als hij of zij vijftientig wordt. In die jaren kan de wereld enorm veranderen. Wie had bijvoorbeeld 15 jaar geleden gedacht dat we een dekkingsgraad zouden hebben van onder de 100%? In de jaren negentig groeide het vermogen immers bijna vanzelf. Pijnlijk genoeg is de laatste jaren duidelijk geworden dat het ook anders kan. Dat aan ons pensioen risico's verbonden zijn.

Toch staat de kracht van ons pensioenstelsel nog overeind. We behoren met onze pensioenvoorziening in Nederland tot de top van de wereld.

Door samen je pensioen te regelen ben je beter af. Waarom? Omdat je de risico's en de kosten samen kunt delen. Omdat het pensioenfonds niet gedreven wordt door winst, maar door de wens om een goed en betaalbaar pensioen te realiseren. Deze factoren leveren uiteindelijk een beter pensioen op voor dezelfde euro. Het is de kunst om deze voordelen te behouden. Daar moeten we wel iets aan doen. We moeten de bedreigingen in kaart brengen en scenario's bedenken om het fonds financieel weerbaar te houden. Zodanig dat jong en oud kunnen blijven rekenen op een goed pensioen.

Met vriendelijke groet,
mr. Berend H. de Rijk

- **Dekkingsgraad daalt naar 98,4%**
- **Rendement eerste 10 maanden 3,4%**

De verplichtingen stegen de afgelopen 10 maanden harder dan de bezittingen. Met een dekkingsgraad van 98,4% is er een tekort en ligt het niveau net iets boven het minimale herstelpad. De dekkingsgraad eind dit jaar is bepalend of het fonds aanvullende maatregelen moet nemen.

Dekkingsgraad, bezittingen en verplichtingen

De dekkingsgraad geeft de verhouding aan tussen de bezittingen en de verplichtingen en is eind oktober 2011 uitgekomen op 98,4%.

De bezittingen bedroegen eind oktober €2.208 mln. Een toename van totaal €78 mln. ten opzichte van het 2e kwartaal.

De pensioenverplichtingen stegen in dezelfde periode met €313 mln. naar €2.243 mln. Oorzaak daarvan was de sterke daling van de swaprente.

Herstelplan

Met een dekkingsgraad van 98,4% per eind oktober 2011 ligt het fonds iets voor op het niveau van het minimale herstelpad. Eind 2011 moet volgens dit herstelpad tenminste een dekkingsgraad bereikt zijn van 96,6%. Indien de dekkingsgraad onder dit niveau uitkomt, moet het fonds aanvullende maatregelen nemen op het bestaande herstelpad. Dan zal ook de toepassing van een kortingsmaatregel worden overwogen.

Aan de doelstellingen van het kortere langetermijnherstelplan met respectievelijk een dekkingsgraad van 105% en 115% per eind 2011 wordt dus niet voldaan.

Beleggingsrendementen

Het totaalrendement is in de eerste 10 maanden van 2011 uitgekomen op 3,4%. De belangrijkste positieve bijdrage kwam van private equity met een rendement van 4,7% en van de obligatieportefeuille die met 2,5% in waarde steeg. Voor aandelen was oktober een goede maand. Het negatieve rendement van -15,2% in de eerste 3 kwartalen kon worden teruggebracht tot -9,3%. De vastgoedportefeuille liet geen herstel zien en eindigde eind oktober met een rendement van -17,6%. De hedgefundportefeuille zag in oktober het rendement uitkomen op circa -0,6%. Daarmee liep het verlies in de eerste 10 maanden verder op tot -5,7%. Exclusief de beschermingsconstructies is het totaalrendement van de portefeuille in de eerste 10 maanden van 2011 uitgekomen op -3,1%.

Beschermingsconstructies

Het gedeeltelijk afdekken van de belangrijkste vreemde valuta's leverde een rendement op van 0,4% tot en met oktober 2011. Daarnaast dekt het fonds vanaf februari 2011 de rentevoeligheid van de pensioenverplichtingen voor 65% af. Dit leverde een rendement op van 6,1%.

Recente ontwikkelingen

De financiële markten blijven in de ban van de eurocrisis en laten een grote beweeglijkheid zien. Ook de afwaarderingen van landen en financiële instellingen door kredietbeoordelaars Moody's en Standard & Poor's dragen daaraan bij. Evenals de ontwikkelingen ten aanzien van het Europese stabiliteitsfonds, de uitgifte van Eurobonds en de rol van de ECB.

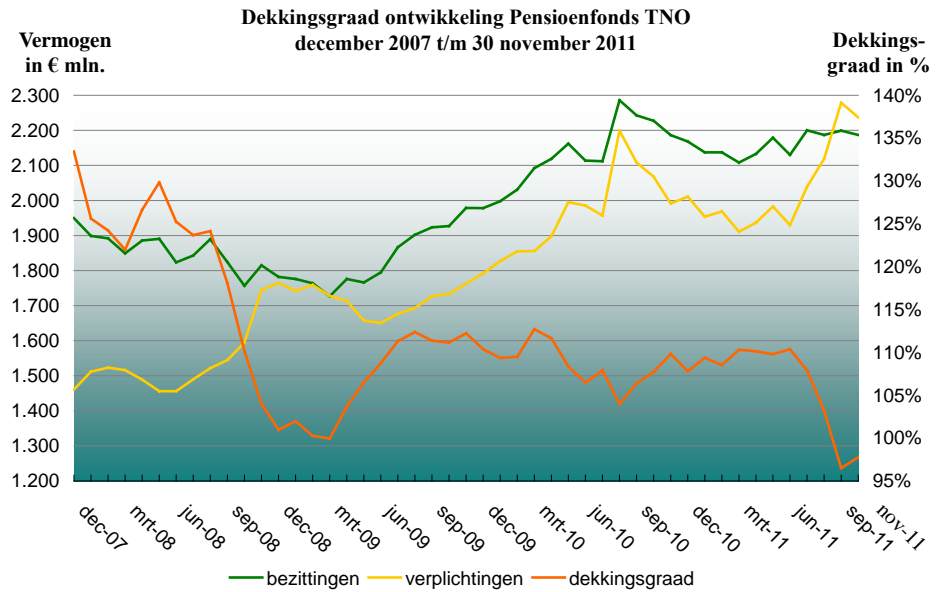
Beleggingen	Rendement t/m oktober 2011	Rendement t/m 3e kwartaal 2011
Aandelen	-9,3%	-15,2%
Obligaties	2,5%	1,5%
Hedgefonds	-5,7%	-5,2%
Vastgoed	-17,6%	-15,1%
Private equity	4,7%	7,9%
Subtotaal	-3,1%	-4,2%
Vatuta-afdekking	0,4%	0,0%
Rente-afdekking	6,1%	6,9%
Totaal	3,4%	2,7%

Vervolg zie volgende bladzijde

In de grafiek is het effect van wijzigingen in de bezittingen en verplichtingen op de dekkingsgraad zichtbaar.

Met argusogen is uitgekeken naar het pakket aan maatregelen dat op 9 december jl. in Brussel is gepresenteerd en als doel heeft om de toekomst van de eurozone te waarborgen.

Per saldo zijn in de maand november de aandelenbeurzen gedaald, terwijl de swaprente iets is gestegen. Het resultaat van beide bewegingen is dat de dekkingsgraad van het pensioenfonds per 30 november licht is gedaald naar 97,5% (voorlopige cijfers).

Fondsnieuws

Pensioenpremie blijft 18%+2% De toeslag op de pensioenen is 0%

Het opgebouwde pensioen van de (ex)deelnemers en de pensioenuitkering van de pensioengerechtigden worden jaarlijks zoveel mogelijk aangepast overeenkomstig de algemene salarismaatregelen bij TNO. Deze toeslag heeft een voorwaardelijk karakter en is afhankelijk van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad is eveneens medebepalend voor de hoogte van de pensioenpremie. De verwachting is dat de dekkingsgraad op 31 december 2011 onder de 100% uitkomt. Dit betekent dat er voor het jaar 2012 geen ruimte is voor een toeslag. De totale pensioenpremie blijft dan gehandhaafd op 18%. Evenals nu betaalt de werkgever dan ook nog een extra premie van 2%.

Het bestuur van het fonds zal in januari 2012 een definitief besluit nemen over de hoogte van de pensioenpremie, de premievrije voet en de toeslag. TNO-ers worden hierover geïnformeerd door de werkgever. Deze zal ook de werknemerspremie vaststellen.

Waardeoverdrachten opgeschort

Bij een dekkingsgraad minder dan 100% mag een pensioenfonds niet meewerken aan waardeoverdracht van het pensioen bij verandering van baan. Dit verbod geldt zowel voor de overdragende als ontvangende pensioenuitvoerder. Veel fondsen zitten vanwege de financiële crisis onder de 100%. Ook het Pensioenfonds TNO. De waardeoverdrachten zijn daarom opgeschort. Het opschorten dient te voorkomen dat pensioenfondsen nog verder in financiële problemen raken. Een andere reden is het voorkomen dat een deelnemer de kans loopt dat de aanspraken direct na de overdracht gekort of lange tijd niet verhoogd worden.

Let op

U kunt wel een aanvraag indienen voor waardeoverdracht. Is de dekkingsgraad bij het Pensioenfonds weer 100% of hoger, dan worden de opgeschorte dossiers weer in behandeling genomen. Het andere pensioenfonds moet dan ook een dekkingsgraad van 100% of meer hebben.

Uitvoeringskosten

De hoogte van de uitvoeringskosten is voor het fonds een belangrijk aandachtspunt. Daarom is meegedaan met een vergelijkend onderzoek van het instituut CEM Benchmarking Inc. In het verschenen rapport over 2010 is het Pensioenfonds TNO vergeleken met circa 80% van de Nederlandse pensioenfondsen en 65 grote buitenlandse pensioenfondsen.

Het rapport maakt duidelijk dat bij ons fonds niet alleen de kosten maar ook het rendement boven de benchmark uitkomen en in redelijke verhouding tot elkaar staan. Overigens blijkt dat niet in alle gevallen de hogere kosten ook tot een hoger rendement leiden. Het Pensioenfonds TNO is mede daarom in 2011, voor wat betreft aandelen, overgestapt van actief naar passief beleggen. Hierdoor zijn de beleggingskosten voor die categorie met circa 0,60% gedaald.

Het koepelorgaan 'De Pensioenfederatie' heeft inmiddels regels opgesteld over hoe de pensioenfondsen hun uitvoeringskosten op eenzelfde manier in beeld kunnen brengen. Het Pensioenfonds TNO is er mee aan de slag gegaan. Het stelt het fonds in staat transparanter te communiceren over diverse kostencomponenten.

Maatschappelijk beleggen

Het fonds heeft in het 3e kwartaal van 2011 enkele beleidswijzigingen voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen doorgevoerd. Bepaald is dat niet belegd wordt in bedrijven die niet voldoen aan de criteria voor duurzaam beleggen van de Verenigde Naties. Het gaat om 30 bedrijven. De vermogensbeheerders zijn hierover aangeschreven.

Ook heeft het fonds besloten om niet meer te beleggen in staatsobligaties van landen die volgens de Verenigde Naties en de Europese Unie één of meerdere sancties schenden. Het gaat om een twaalfstal landen.

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) heeft voor de 5e keer een rapport gepubliceerd over verantwoord beleggen bij de grootste Nederlandse pensioenfondsen. Conclusie is dat steeds duurzamer wordt belegd, maar dat de kleinere fondsen achterblijven. De grootste vordering in verduurzaming is geboekt op het gebied van beleggingen in vastgoed en staatsobligaties. Van de 21 ondernemingspensioenfondsen behaalde het Pensioenfonds TNO een 6e plaats (vorig jaar 8e). Geïnteresseerden kunnen het rapport downloaden van onze website www.pensioenfondstno.nl.

Risicokader 2012

Het bestuur stelt jaarlijks de gewenste beleggingsportefeuille vast. Daarbij wordt gelet op zaken als o.a. rendement/risicoverhouding, de financiële positie van het fonds en het lopend herstelplan. Risicobeheer heeft daarbij de volle aandacht. Neem bijvoorbeeld de toegenomen levensverwachting. Niet kan worden uitgesloten dat nieuwe reserveringen hiervoor in de toekomst nodig zijn. Daarnaast zijn de verwachtingen over toekomstige rendementen zeer gematigd. Er wordt daarom vanuit gegaan dat op korte termijn indexatie niet of nauwelijks mogelijk is. Een fors herstel van de dekkingsgraad is uiterst onzeker. Het lopend herstelplan kent een minimum herstelpad met een dekkingsgraad van 96,6% eind 2011. Het fonds ziet dit als een belangrijke ondergrens. Een onverhoopt korten van pensioenen komt dan in beeld.

Nieuw lid beleggingsadviescommissie

In de beleggingsadviescommissie van het bestuur hebben drie externe leden zitting. De heer D. Sniijders is na een termijn van 7 jaar afgetreden.

Nieuw benoemd is de heer **Lars Dijkstra**. Hij is Chief Investment Officer bij zakenbank Kempen Capital Management en lid van diverse beleggingsadviescommissies.

3 belangrijke aanpassingen per 1-1-2012 voor deelnemers

De deelnemers worden in december geïnformeerd over de aanpassingen in de pensioenregeling. Het gaat over:

1. Extra Pensioen opbouwen;
2. Aanpassing van de beleggingsfondsen in de TOP-regeling;
3. Verdere flexibilisering van de pensioendatum.

1. Extra Pensioen

Deelnemers kunnen vanaf 1 januari 2012 Extra Pensioen opbouwen binnen de pensioenregeling. Op vrijwillige basis kan voor eigen risico een extra pensioenkapitaal worden opgebouwd.

Op het moment dat men met pensioen gaat, wordt daarmee een Extra Pensioen aangekocht. De premie wordt ingehouden op het salaris.

Waarom een Extra Pensioen?

Misschien zijn uw toekomstige financiële wensen hoger dan de AOW en uw pensioen toelaten. Dit kan verschillende redenen hebben. Misschien is in het verleden niet altijd pensioen opgebouwd, of wilt u eerder stoppen met werken. Het kan ook zijn dat u een jongere partner heeft zonder inkomen op moment van uw pensionering. Per 2015 vervalt namelijk de AOW-partnertoeslag voor de jongere partner.

Het Pensioenfonds TNO biedt nu de mogelijkheid om op vrijwillige basis het pensioen aan te vullen. U heeft dan op een overzichtelijke manier alles in één hand.

Hoe bouw ik Extra Pensioen op?

Door inleg van een extra premie kunt u via het pensioenfonds met een beleggingsrekening bij Mijn Pensioen van ING Investment Management (ING IM) voor eigen risico een kapitaal opbouwen.

De maximale hoogte van de in te leggen premie bepaalt u volgens onderstaande tabel. Bepalend is de leeftijd op 1-1-2012.

De premie wordt berekend over de pensioengrondslag in het voorgaande jaar. De pensioengrondslag is gelijk aan het jaarsalaris minus de franchise (op 1-12-2011: €13.614), rekeninghoudend met de deeltijdfactor.

Leeftijd op 1-1-2012	t/m 19	20 t/m 24	25 t/m 29	30 t/m 34	35 t/m 39	40 t/m 44	45 t/m 49	50 t/m 54	55 t/m 59	60 t/m 64
Maximum premie van de pensioengrondslag	1,4%	1,7%	2,0%	2,4%	2,8%	3,4%	4,1%	5,0%	6,0%	7,1%

Wat moet u doen?

Bent u in dienst van TNO? Dan meldt u zich aan via FLEX-direct, het arbeidsvoorwaardensysteem van TNO. Werkt u bij een andere aangesloten werkgever? Dan kunt u zich met een deelnameformulier aanmelden via uw HR-afdeling/salarisadministratie. Dit formulier kunt u downloaden van onze website. U geeft aan welke periodieke en/of eenmalige premie u wilt inleggen. De minimum premie is €25 bij een maandelijkse storting en €300 bij een eenmalige storting in enig jaar. Het is mogelijk de premie (maandlijks) te laten fluctueren. De premie kunt u bijvoorbeeld financieren met uw vakantietoeslag en/of 13e maand.

Het is niet verplicht om continu deel te nemen aan deze regeling. U hoeft ook niet per 1 januari 2012 in te stappen. Starten of stoppen van deelname kan op ieder moment.

Let op

De premie wordt ingehouden op uw brutoloon. Daardoor wordt in eerste instantie loonbelasting uitgespaard. Wel wordt de toekomstige pensioenuitkering als inkomen belast.

Meer uitleg!

Werknemers worden door de werkgever en het Pensioenfonds TNO geïnformeerd. Houdt uw brievenbus, e-mail, TNO City, intranet en de website van het pensioenfonds in het oog. De brochure van ING IM kunt u downloaden van www.pensioenfondstno.nl, onder Documenten. Daarin vindt u een uitleg over het product Mijn Pensioen met de verschillende beleggingsmogelijkheden.

Beleggen met Mijn Pensioen

Om aan de wettelijke zorgplicht te voldoen en een ruime en gevarieerde regeling aan te bieden, is de uitvoering van de beleggingen uitbesteed aan Mijn Pensioen van ING Investment Management (ING IM). Van de aanbieders hebben zij het beste aanbod gedaan qua kosten en uitvoeringsmogelijkheden.

De premie wordt belegd op een voor de deelnemer te openen geïndividualiseerde ING IM rekening van het pensioenfonds.

Bij het beleggen is er keuze uit enkele adviesmixen. De standaardvariant is de zogenaamde LifeCycle Mix Defensief. U kunt via Mijn Pensioen ook zelf beleggen of het geld geheel of gedeeltelijk op een renterekening zetten. De rente is variabel en bedraagt 2,9% per 1-12-2011.

De website van Mijn Pensioen begeleidt u in uw keuzes. U ontvangt van ING IM inloggegevens voor deze website. Hier doorloopt u enkele informatieve en educatieve modules en kunt u uw risicoprofiel vaststellen.

Prognoses maken?

U kunt via onze website www.pensioenfondstno.nl gebruik maken van een simpele voor dit doel ontworpen rekenhulp.

Wilt u uw huidige pensioenaanspraken bekijken? Dan kunt u inloggen op onze Pensioenplanner. Een inlogcode hiervoor heeft u in het verleden van ons ontvangen. Heeft u deze niet meer? Neem dan gerust contact op met het pensioenfonds (info@sp.tno.nl). Wij sturen u dan een nieuwe.

Downloads

Het nieuwe reglement Extra Pensioen en Tijdelijk Ouderdomspensioen, de brochures en deelnameformulier voor niet-TNOers kunt u downloaden van onze website www.pensioenfondstno.nl, onder 'Documenten'.

Was u vóór 1 januari 2006 al deelnemer?

Dan heeft u voor het Tijdelijk Ouderdomspensioen (TOP) een pensioenkapitaal opgebouwd via ING Investment Management (ING IM).

Het Pensioenfonds heeft ervoor gekozen de ING huisfondsen en actief beheerde fondsen te vervangen door index- en “best in class” fondsen van vermogensbeheerder BlackRock. Daarmee kunnen de kosten omlaag.

Uw portefeuille wordt automatisch aangepast als u belegt in de LifeCycle Mixen. Belegt u zelf of heeft u uw geld op de renterekening gezet, dan verandert dit niet.

U belegt in de ING LifeCycle Mix?
U hebt een rekening bij Mijn Pensioen en belegt in een mix gevuld met fondsen van ING.

Het Pensioenfonds TNO heeft besloten deze ING fondsen in de loop van januari 2012 te vervangen door fondsen van vermogensbeheerder BlackRock. Dit zijn fondsen met een gunstige rendement-/risicoverhouding en lage beheerkosten. Evenals voorheen zijn er drie varianten:

- LifeCycle Mix Defensief;
- LifeCycle Mix Neutraal;
- LifeCycle Mix Offensief.

De omzetting betekent dat uw huidige portefeuille met ING fondsen wordt verkocht en zodra de verkoopopbrengst is ontvangen deze automatisch wordt herbelegd in de nieuwe TNO LifeCycle Mix.

Omdat eerst de verkopen en pas daarna de aankopen plaatsvinden, heeft het gehele traject, door de handelssystematiek van deze beleggingsfondsen, enkele werkdagen doorlooptijd. Zelf hoeft u niets te doen.

Zodra de aanpassingen zijn voltooid ontvangt u van ING IM een bevestiging.

U belegt via ‘Eigen Verdeling’ of ‘Vrije keus’?

Dan veranderen de door u gekozen beleggingsfondsen niet. U kunt overigens wel gebruik maken van de nieuwe BlackRock fondsen.

U heeft uw geld geheel of gedeeltelijk op de renterekening?

U kunt uw geld gewoon op de renterekening laten staan. De rente bestond uit een variabele marktconforme rente vermeerderd met een aflopende bonusrente. De bonusrente komt per 1-1-2012 te vervallen. Per 1-12-2011 bedraagt de rentevergoeding 2,9%.

2. Aanpassing beleggingsfondsen in de TOP

Gebruik van de site van Mijn Pensioen voor uw TOP en/of Extra Pensioen

Online eenvoudig toegang

Met uw *gebruikersnaam en wachtwoord* heeft u via de site <https://mijnpensioen.ingim.nl> online eenvoudig toegang tot alle informatie over uw pensioenbeleggingen. Heeft u deze niet of weet u deze niet meer dan kunt u deze aanvragen via dezelfde website

Portefeuille raadplegen

U kunt online uw portefeuille raadplegen. Als u zelf belegt, dan kunt u ook online fondsen kopen en verkopen. U ontvangt elk jaar per post of per e-mail een overzicht van de waarde en ontwikkeling van uw portefeuille.

Zorgplichtmodule

Onderdeel van de site van Mijn Pensioen is de Zorgplichtmodule. In deze module wordt u in een aantal stappen geïnformeerd over wat beleggen voor uw pensioen inhoudt, welke risico's u loopt en hoe u een beleggingsportefeuille opbouwt die aansluit bij uw risicoprofiel. Elke stap wordt afgesloten met een vrijwillige toets. Daar kunt u uw opgedane kennis testen.

De toets is niet verplicht om de Zorgplichtmodule af te ronden. Heeft u na het doorlopen van deze module gekozen voor een bepaalde wijze van beleggen, dan wordt u ondersteund bij het regelmatig controleren van uw risicoprofiel en uw wijze van beleggen. Is uw risicoprofiel verouderd of sluiten uw beleggingen niet meer aan bij de adviesmix, passend bij uw risicoprofiel en uw beleggingshorizon, dan krijgt u een waarschuwingmelding. U kunt dan via de Zorgplichtmodule actie ondernemen.

Toets uw risicoprofiel!

Wij raden u aan om met de nieuwe module op de website van ING IM uw risicoprofiel en wijze van beleggen te toetsen en eventueel aan te passen aan de uitkomst.

Nooit ingelogd? U gaat dit ook niet doen of u doorloopt niet de zorgmodule?

In dat geval wordt uw geld automatisch belegd in de standaardvariant 'LifeCycle Mix Defensief'.

Kosten

Er worden geen aparte transactiekosten in rekening gebracht voor aan- en verkopen van beleggingsfondsen dan wel aanpassingen in de beleggingsmixen.

De totale beheerkosten van de nieuwe LifeCycle Mixen bedragen gemiddeld 0,70% van het belegd vermogen. Deze kosten bestaan gemiddeld, afhankelijk van uw beleggingen, uit 0,30% voor het fondsbeheer, 0,32% algemene beheerkosten van ING IM en 0,08% administratiekosten van het Pensioenfonds.

De fondsbeheerkosten zijn in de koersen verwerkt. De algemene beheer- en administratiekosten worden per kwartaal of halfjaarlijks in mindering gebracht op uw beleggingen.

Voor degenen die mee doen aan de regeling Extra Pensioen, wordt via het pensioenfonds een voor de deelnemer geïndividualiseerde ING IM rekening van het pensioenfonds geopend. Hiervoor wordt jaarlijks €5,- aan administratiekosten gerekend.

3. Verdere flexibilisering

Nieuw is dat vanaf 1 januari 2012 u via de reguliere pensioenregeling eerder met pensioen kunt dan op de standaard pensioenleeftijd van 65 jaar. Uitstel was al mogelijk, maar vanaf 1 januari 2012 kan het pensioen geheel of gedeeltelijk ook eerder ingaan.

Eerder stoppen

Eerder stoppen met werken betekent een lager pensioen. U bouwt immers korter pensioen op en het pensioen moet naar verwachting langer worden uitgekeerd.

Overigens geldt ook het omgekeerde: werkt u langer door, dan zal de uitkering hoger zijn.

Een wettelijke voorwaarde voor het vervroegen van uw pensioenuitkering is dat wanneer u dit voor uw 60e doet, u dan ook daadwerkelijk stopt met werken. Niet alleen bij TNO, maar ook elders.

Hoe kunt u het ouderdomspensioen aanvullen?

Hiervoor gelden de hieronder vermelde drie verschillende manieren.

1. Opbouw van Extra Pensioen

U kunt ervoor kiezen tijdens uw dienstverband extra pensioenkapitaal op te bouwen. U stort dan vrijwillig extra premies die op het salaris worden ingehouden. Deze premies worden voor eigen risico belegd door ING IM op een individuele beleggingsrekening via het fonds. Gaat u met pensioen, dan wordt met het opgebouwde kapitaal een Extra Pensioen ingekocht, als aanvulling op het pensioen dat u heeft opgebouwd in de basisregeling.

2. Inzet van uw TOP

Startte uw dienstverband voor 1 januari 2006, dan heeft u ook een kapitaal voor een Tijdelijk Ouderdomspensioen (TOP) opgebouwd. Dit kapitaal kunt u gebruiken voor een TOP voorafgaand aan het levenslang ouderdomspensioen. U kunt het kapitaal ook omzetten in Extra Pensioen.

3. AOW-overbruggingspensioen

Voor uw 65e ontvangt u geen AOW. Bij vervroeging van uw pensioen voordat de AOW ingaat is er dus een 'AOW-gat'. Dit is aan te vullen met een AOW-overbruggingspensioen. Daarvoor kunt u een deel van het ouderdomspensioen gebruiken of het kapitaal van het Extra Pensioen.

Het AOW-overbruggingspensioen is maximaal gelijk aan de AOW-uitkering die twee samenwonenden ontvangen. Dit is €18.286 bruto op jaarbasis (in 2012), zonder toeslag. U kunt ook kiezen voor een lager overbruggingspensioen.

Deeltijdpensioen

U hoeft niet direct voltijds met pensioen te gaan. Deeltijdpensioen kan ook. U ontvangt dan een pensioen in verhouding met het deeltijdspercentage dat u met pensioen bent gegaan. Voor het deel dat u blijft werken, loopt de pensioenopbouw gewoon door tot uiterlijk 65 jaar.

Een hoog/laag pensioen

Normaal krijgt u na pensionering levenslang een vast bedrag per maand. U kunt ervoor kiezen eerst vijf of tien jaar een hoger pensioen te ontvangen en daarna een lager bedrag of omgekeerd. Het lage bedrag mag niet minder zijn dan 75% van het hoge bedrag. Een 'hoog/laag pensioen' heeft geen gevolgen voor de hoogte van het partner- of wezenpensioen.

Uitruil van partnerpensioen in extra ouderdomspensioen

U kunt ervoor kiezen het partnerpensioen dat u vanaf 2002 heeft opgebouwd, geheel of gedeeltelijk om te zetten in extra ouderdomspensioen. Uw partner moet hiermee schriftelijk instemmen. Heeft u geen partner, dan wordt het partnerpensioen automatisch omgezet in extra ouderdomspensioen voor uzelf.

Pensioenshoppen

U kunt ervoor kiezen vlak voor ingang van uw pensioen het kapitaal van de TOP en/of Extra Pensioen over te dragen naar een andere pensioeninstantie om aldaar een tijdelijk of levenslang pensioen in te kopen.

Let op

- Wilt u gebruik maken van de flexibiliseringsmogelijkheden? Maak dan uw keuze uiterlijk drie maanden voor de gewenste pensioendatum bekend bij het fonds. U wordt overigens door het fonds hierop attent gemaakt.
- De keuzes die u maakt, kunt u later niet meer ongedaan maken.

Raadpleeg onze site en de Pensioenplanner

Op de website www.pensioenfondstno.nl vindt u allerlei pensioeninformatie. Ook kunt u inloggen op onze Pensioenplanner. U kunt dan al uw pensioenaanspraken inzien en prognoses maken. Een inlogcode hiervoor heeft u al eens ontvangen.

Geen inlogcode?

Heeft u deze niet meer? Neem dan gerust contact op met het pensioenfonds (info@sp.tno.nl). Wij sturen u dan een nieuwe.

Heeft u nog vragen?

Heeft u nog vragen, dan zijn wij gaarne bereid deze te beantwoorden. U kunt hiervoor contact opnemen met het Pensioenfonds TNO via telefoonnummer: 070 4138618. Ook kunt u een e-mail sturen naar pensioenloket@sp.tno.nl.

Als u vragen heeft over Mijn Pensioen van ING, raadpleegt u dan de website <https://mijnpensioen.ingim.nl> of neem contact met de Klantenservice van ING Mijn Pensioen op.

Deze is bereikbaar op werkdagen van 08.00 tot 21.00 uur en op zaterdag van 09.00 tot 17.00 uur via telefoonnummer 0800 - 645 67 36.

Vanuit het buitenland kunt u bellen naar +31-79-363 96 24. Ook kunt u een e-mail sturen naar info@mijnpensioen.ingim.nl.

Ingangsdatum AOW op verjaardag

Toeslag op de AOW stopt in 2015

Ingang AOW op 65ste verjaardag

De Eerste Kamer is akkoord met de aanpassing van de ingangsdatum van de AOW. Nu gaat de AOW-uitkering nog in op de eerste dag van de maand waarin iemand 65 jaar wordt. Vanaf 1 april 2012 geldt de verjaardag als ingangsdatum. Wordt u bijvoorbeeld 65 jaar op 16 mei 2012. Dan ontvangt u vanaf 16 mei de AOW van de Sociale Verzekeringsbank (SVB).

De AOW-toeslag stopt in 2015

Onderstaande tekst is alleen voor u van belang als u:

- getrouwd bent of samenwoont;
- geboren bent op of na 1-1-1950;
- de jongste van u beiden geen of weinig inkomsten heeft.

Wanneer u een AOW ontvangt, kunt u van de SVB een toeslag krijgen als uw partner nog geen 65 jaar is en geen of weinig inkomen heeft. De maximale toeslag is €694,19 bruto per maand. De AOW voor een gehuwde/samenwonende zelf is €730,64 bruto per maand.

Heeft uw partner zelf inkomsten? Dan geldt hoe hoger de inkomsten, hoe lager de toeslag. Is dit meer dan €1.251 bruto per maand, dan wordt geen toeslag uitbetaald. Bij inkomsten in verband met arbeid, zoals vervroegd pensioen of een arbeidsongeschiktheidsuitkering, ligt die grens vanaf €694,19 bruto per maand.

Als uw partner buiten Nederland heeft gewoond of gewerkt, kan dit de hoogte van de toeslag ook beïnvloeden.

Als u 65 jaar wordt op of na 1 januari 2015 ontvangt u geen AOW-toeslag. U krijgt alleen uw deel van het AOW pensioen.

Deze situatie duurt tot uw partner 65 jaar wordt en zelf AOW krijgt. Door het afschaffen van de toeslag kunnen uw inkomsten lager uitvallen dan verwacht.

Bent u vóór 1 januari 1950 geboren? Dan heeft het stopzetten van de AOW-toeslag voor u geen gevolgen. U blijft de toeslag gewoon ontvangen voor de partner zonder inkomsten, totdat deze 65 jaar wordt. Ook al is dat na 1 januari 2015.

Voorbeeld

In 2012 wordt Koos 65 jaar, zijn vrouw Annie in 2017. Omdat zij geen inkomsten heeft, ontvangt Koos een toeslag. Die toeslag houdt hij tot 2017.

Waarom stopt de AOW-toeslag?

De AOW-toeslag is nog gebaseerd op het oude kostwinnerschap van de man. Steeds meer vrouwen hebben eigen inkomsten. In 2015 wordt het aantal tweeverdieners geschat op 75% van alle gehuwden/samenwonenden. Het afschaffen van de toeslag past bij de toenemende economische zelfstandigheid van vrouwen, aldus de regering.

Moet u maatregelen nemen?

Of het nodig is om maatregelen te nemen hangt af van uw financiële situatie. Het is verstandig als u dit opneemt in uw financiële (pensioen)planning.

Heeft u nog vragen?

Kijk dan op www.svb.nl/aow of neem contact op met uw SVB-kantoor in uw regio.

Succesvolle open dag Pensioenfonds TNO

Het Pensioenfonds TNO deed mee aan de landelijke Pensioen3daagse van **Wijzer in geldzaken** op 6, 7 en 8 oktober.

Wellicht bent u als werknemer op uw locatie promotiemateriaal tegen gekomen over de Pensioen3daagse. Misschien gaf dat een aanzet om ook eens aan uw pensioen te denken.

MAAK KENNIS MET JE PENSIOEN

Met het promotiemateriaal en onze PensioenSpecial van september probeerden wij u te prikkelen om in actie te komen en na te denken over uw pensioensituatie. Zo kon u op zaterdag 8 oktober langs komen op ons kantoor te Rijswijk. Het pensioenfonds hield

toen een open dag. Twintig deelnemers hadden zich aangemeld voor een persoonlijk gesprek en vijf deelnemers kwamen vrijblijvend op bezoek. Aan de hand van het verstrekte Uniform Pensioenoverzicht werd de pensioensituatie doorgenomen. De vragen hadden betrekking op vervroegd pensioen (TOP), deeltijd pensioen, levensloop, ontslag, pensioentekort, scheiding, het gebruik van de Pensioenplanner en diverse keuze mogelijkheden.

Het aantal bezoekers was aan de lage kant. Degenen die kwamen wisten het initiatief zeer te waarderen. Zij gaven het een rapportcijfer van gemiddeld 8,7.

Pensioenraadsel

Het fonds kreeg een 30-tal inzendingen over het Pensioenraadsel in onze PensioenSpecial. Allen hadden het goede antwoord ingevuld, namelijk 'Pensioenplanner'. De prijs van €50 is gegaan naar *Albert E. Jansen van TNO Watertreatment*.

Pensioenfonds TNO is er voor u!
MAAK KENNIS MET JE PENSIOEN
Zaterdag 8 oktober houden wij open dag, van 10.00 tot 15.00 uur te Rijswijk.

Prepensioneringsdag

Dinsdag 8 november 2011 was er weer een prepensioneringsdag. Vierenveertig personen bezochten ons kantoor te Rijswijk om zich al dan niet samen met de partner voor te bereiden op hun pensioen.

Naast een presentatie van het fonds over het reilen en zeilen van het pensioenfonds en de inhoud van de pensioenregeling, wist Prof. Knook, oud directeur TNO-verouderingsonderzoek, het publiek weer te boeien met een onderhoudende presentatie over gezond ouder worden.

Notaris Den Dool uit Delft legde op originele wijze enkele familierechtelijke zaken uit, waar je als gepensioneerde mee te maken kan krijgen.

De heer Scheepmaker, voorzitter van eTNOs, de vereniging van gepensioneerde TNO-ers en andere aangesloten werkgevers, ging nader in op het belang van de contacten die de vereniging heeft met TNO, het pensioenfonds en de leden onderling. eTNOs organiseert ook evenementen en geeft een kwartaalkrant uit. Zie ook de website www.etnos.nl

Financiële weerbaarheid verslechterd

De Nederlandse pensioenfondsen hebben hun 3e kwartaalcijfers gepubliceerd. Dit leidde tot een door de pers opgestelde TOP 100 van pensioenfondsen, gerangschikt naar dekkingsgraad. Het Pensioenfonds TNO kwam met een dekkingsgraad van 96,5% op een 66ste plaats. De lijst weerspiegelt het feit dat de financiële weerbaarheid van pensioenfondsen is verslechterd. Enerzijds wordt het vermogen aangetast door de lage aandelenkoersen en anderzijds stijgen de verplichtingen door de lage marktrente.

Van de 100 onderzochte pensioenfondsen hebben 85 een dekkingsgraad beneden de ondergrens van 105 procent. Ruim 30 daarvan hebben een dekkingsgraad die onder de 90 procent ligt. Niet is uitgesloten dat zij bij een ongewijzigde situatie de pensioenen moeten verlagen.

Verdere gang van zaken

Begin 2012 moeten de ruim 300 pensioenfondsen die een herstelplan hebben, zich weer bij De Nederlandsche Bank melden. Ook het Pensioenfonds TNO zal dan een herstelplanrapportage indienen. Fondsen die achterlopen op hun herstelpad zullen een voornemen tot aanvullende maatregelen moeten communiceren. Veelal zal dat een voornemen tot korten zijn. Het korten moet dan uiterlijk 1 april 2013 worden uitgevoerd als eind 2012 de situatie niet is verbeterd.

Voor het Pensioenfonds TNO dient per eind 2011 de dekkingsgraad minimaal 96,6% te zijn. Is deze lager dan zal ook het bestuur aanvullende maatregelen moeten nemen en daarbij een korting per 1 april 2013 moeten overwegen.

Een beperkt aantal fondsen heeft begin 2011 een voornemen tot korten gemeld per uiterlijk 1 april 2012. Deze fondsen zullen naar verwachting dit ook in 2012 uitvoeren.

Eind februari 2012 wil de Pensioenfederatie met een voorlopige lijst komen van fondsen die in 2012 gaan korten respectievelijk hebben aangekondigd om in 2013 te gaan korten.

In mei 2012 stelt de Nederlandsche Bank een definitieve lijst op van kortende fondsen. Deze lijst zal zo compleet mogelijk worden bekendgemaakt door de Pensioenfederatie.

Het pensioenfonds digitaal

In eerste instantie ontvangen alle *actieve deelnemers* (werknemers) deze maand het verzoek een formulier in te vullen over digitale informatie.

Ieder jaar wordt een Uniform Pensioenoverzicht (UPO) verzonden. Het fonds plaatst dit overzicht in uw persoonlijk pensioendossier op een beveiligd deel van onze website. Dit dossier is alleen voor u toegankelijk na inloggen. Het fonds wil op termijn alle belangrijke pensioendocumenten en correspondentie in dit persoonlijke digitale dossier plaatsen. Postverzending kan dan zoveel mogelijk stoppen. U ontvangt dan een bericht via e-mail of sms dat het nieuwe pensioendocument in uw digitale dossier is geplaatst. Het fonds kan zo op kosten besparen. Digitale communicatie is tevens milieuvriendelijker.

Het digitale dossier is voor u op ieder moment toegankelijk via onze website en wordt ook onderhouden nadat u als deelnemer uit dienst treedt of met pensioen gaat.

Voor de uitvoering van het digitale dossier hebben wij uw schriftelijke toestemming nodig. Na invulling van het toegezonden formulier ontvangt u een inlogcode als u deze nog niet heeft.

Overleden pensioengerechtigden

vanaf 16 juni 2011

	Woonplaats	leeftijd
J. Baart de la Faille	Den Haag	88
J.M. Goppel	Beekbergen	93
G. Wansink	Den Haag	89
C.P. de Kok	Nootdorp	84
H.W.A. Houtsmuller	Heemskerk	85
J. Gut	Doorwerth	71

Juli 2011

H.W. Schneider	Emmeloord	87
Mw. N.J. Trinthamer	Wassenaar	86
Mw. W.A. Wechgelaer	Den Haag	91
J.D. Koorevaar	Strijen	94
B.H. Kolster	Epse	73
A.C. Kalkhoven	Schiedam	87
J.G. Ackers	Amerongen	81
H.J. Ruiters	Zeist	88
R. Boxma	Groningen	86
Mw. W.C.G. Honders	Leersum	73
B. Singelenberg	Den Haag	80
Mw. T. Hageman Nieboer	Rijswijk	86

Augustus	Woonplaats	leeftijd
J.P. van der Molen	Dordrecht	67
C. Dros	Utrecht	85
Mw. E.L.C. Janssen	Baarn	96
N.J.C. van der Sman	Delft	79
Mw. E.R. Talman-Colenbrander	Voorschoten	77
Mw. A. Jungerius	Katwijk	86
J. Timmers	Noordwijk	77
Mw. A.S.M. Croes	Soest	91
D.D. Groenheijde	Zoetermeer	87
Mw. J. Verboom	Emmen	80
Mw. E.C. Berg	Den Haag	86

September

Mw. M.B. Kurpershoek	Oegstgeest	88
B.C.I. Winter	Utrecht	67
A.C. van Riel	Reeuwijk	87
H.J. van der Linde	Leiderdorp	80
A.M. Dofferhoff	Katwijk	86
J. Meijer	Delft	85
H. van Heuven	IJpendam	85
W.E.N. Vasbinder	Lochem	83
Mw. W.E. Grosman	Oosterbeek	99
Mw. J. Bitter	Delft	88
J. van Leeuwen	Maasland	84
J.G.J. Beverdam	Rijssen	81
Mw. L.T. Kooi	Weert	83
A.H. Pastoor	Oosterbeek	85
Mw. I.H. Lümker	Vasse	76
C.W. Roozeboom	Vlaardingen	84
Mw. P. IJzerman	Doorn	85
Mw. J.M. Kok	Leersum	90

Oktober

Mw. J. van den Bergh	Heteren	85
J. Radl	Leiderdorp	81
H.J. Souer	Heerenveen	84
Mw. A.E. Orsel	Rijswijk	71
A.J.M. Kerklaan	Drunen	72
Mw. P.H. Bijlsma	Delft	91
Mw. J. Péverelli	Heemstede	84
J.F. Döll	Delft	87
Mw. A.J.M. van der Pluijm	Heemstede	88
C.J. Koole	Den Haag	78
J.J. van Gorkom	Zwolle	83
A.J.M. Hoogvelt	Delft	92
A. Hazewinkel	Bilthoven	84
H.E.J. Kruisheer	Huis ter Heide	92
Mw. H.M. van Alphen	Berkel Rodenrijs	64
D.C. Leegwater	De Bilt	81
Mw. B. van Noortwijk	Apeldoorn	63
Mw. C. Bouwhuizen	Delfgauw	90
J.J. Wessels	Spijkenisse	74

November

Mw. T. Slim	Wageningen	93
P. van der Grient	Borger	78
E. de Tourton Bruyns	Westzaan	79
Mw. T. Slim	Wageningen	93
C.B. van de Voorde	Wageningen	84
J. 's Gravemade	Delft	89
Mw. P.J. Klinkhamer	Voorhout	92
H. Hendriks	Rotterdam	69
L.J. van Lunteren	Apeldoorn	78
Mw. G.H.A.M. Hendriks	Arnhem	78
H. de Vries	Apeldoorn	81
P. de Wolf	Oosterend	81
Mw. N. Wilschut	Zuidlaren	88
Mw. E.B. Wiersema	Deventer	86
A.T.M. van Heyningen	Wijchen	81
Mw. A.J. Quak	Amersfoort	84
Mw. J.M. Brinkman	Voorschoten	85
R.L. van Renesse	Den Haag	71
Mw. C. Speelman	Nunspeet	81
A. Immink	Leiden	71
H.T. Offringa	Leidschendam	81
Mw. J.C. Cannemeijer	Alphen a/d Rijn	80

Het TNO-pensioen bestaat uit verschillende voorzieningen, zoals:

- Tijdelijk ouderdompensioen
- Ouderdompensioen vanaf 65 jaar
- Partner- en wezenpensioen voor de nabestaanden
- Arbeidsongeschiktheidspensioen
- Extra Pensioen op vrijwillige basis

Stichting Pensioenfonds TNO

Laan van Zuid Hoorn 165
2289 DD Rijswijk
Postbus 7018
2280 KA Rijswijk

Telefoon : 070 4138602
Telefax : 070 4138620
E-mail : info@sp.tno.nl
Website : www.pensioenfondstno.nl

